

Πώς διαμορφώνεται μια επαναστατική κατάσταση

Κείμενα των Λένιν και Τρότσκι

Επιμέλεια - αντιγραφή

Θόδωρος Μαράκης

Η πρόεδρος της Κομισιόν Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν στις 9/3/2025 δήλωσε ότι: “Γεωπολιτικές μετατοπίσεις κλονίζουν συμμαχίες και βεβαιότητες δεκαετιών καταρρέουν”.

Αυτό αποκαλύπτει όσο και αν φαίνεται περίεργο ότι μπαίνουμε—η μάλλον είμαστε- σε μια περίοδο επαναστατικών και αντεπαναστατικών καταστάσεων και πολέμων. Οι πόλεμοι συνεχίζονται στην Ουκρανία, Παλαιστίνη, Λαϊκή Δημοκρατία του Κογκό, Σουδάν, Συρία κλπ. Η ακροδεξιά ανεβαίνει, αλλά σε Μπάγκλαντες, Σρι Λάνκα και Νότια Κορέα είχαμε ανατροπές από λαϊκές εξεγέρσεις, όπου η απουσία επαναστατικού κόμματος τις περιόρισε μέσα στα πλαίσια του συστήματος.

Η πολιτική του Τράμπ απόρροια των οικονομικών προβλημάτων των ΗΠΑ, που αδυνατεί να ηγεμονεύει στον πλανήτη όπως στο παρελθόν, πιεσμένη από τον έντονο ανταγωνισμό της ανερχόμενης οικονομίας της Κίνας προσπαθεί να μεταφέρει το οικονομικό πρόβλημα των ΗΠΑ στις σύμμαχες χώρες και κύρια στην Ευρώπη, με αποτέλεσμα “βεβαιότητες δεκαετιών (να) καταρρέουν.

Είναι απολύτως βέβαιον ότι το ευρωπαϊκό την πίεση που του ασκεί η πολιτική του αμερικάνικου κεφαλαίου θα προσπαθήσει να την μεταβιβάσει στην εργατική τάξη. Για να δημιουργήσει ικανή στρατιωτική ισχύ χρειάζεται στα αμέσως επόμενα χρόνια 800 δισ. ευρώ και όλοι δείχνουν τις κοινωνικές δαπάνες και τα εισοδήματα των εργατών την πηγή όπου θα βρεθούν αυτά τα χρήματα. Και είναι απολύτως βέβαιον ότι το ευρωπαϊκό εργατικό και λαϊκό κίνημα θα αντιδράσει, δημιουργώντας ακόμη - ακόμη εξεργεσιακές καταστάσεις. Και δεν θα συμβεί αυτό μόνο στην Ευρώπη, γιατί η παγκόσμια οικονομία ποτέ δεν ήταν όπως σήμερα τόσο στενά συνδεδεμένη και αλληλεξαρτώμενη. Τα επαναστατικά γεγονότα δεν απέχουν πολύ από τις μέρες μας. Είναι απόλυτα βέβαιο ότι η παγκόσμια αναταραχή θα επηρεάσει αργά η γρήγορα- μάλλον αργά- την ταξική πάλη στις ΗΠΑ με αμερικάνικο ρυθμό. Και η αμερικάνικη εργατική τάξη με τις πλούσιες αγωνιστικές της παραδόσεις και με τις πρόσφατες σημαντικές απεργίες της σε Αμαζον και Μπόινγκ κ.α μας έχει δείξει τι είναι ικανή να κάνει.

Με αυτές σε γενικές γραμμές τις προοπτικές πιστεύουμε ότι είναι χρήσιμο να μελετήσουμε τους Λένιν—Τρότσκι που κάτι γνώριζαν από επαναστατικές καταστάσεις για τους όρους μέσα από τους οποίους αναπτύσσεται και εκδηλώνεται μια επαναστατική κατάσταση.

12\3\2025

Λ. Τρότσκι

Από τον Πρόλογο του βιβλίου του: Η Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης (εκδόσεις «Αλλαγή»)

Το πιο αδιαφιλονίκητο γνώρισμα της επανάστασης είναι η άμεση επέμβαση των μαζών στα ιστορικά γεγονότα. Συνηθισμένα, το κράτος, μοναρχικό είτε δημοκρατικό, εξουσιάζει το έθνος • η ιστορία γίνεται από τους ειδικούς του επαγγέλματος: μονάρχες, υπουργούς, γραφειοκράτες, κοινοβουλευτικούς, δημοσιογράφους. Όμως, στις πιο αποφασιστικές καμπές, όταν το παλιό καθεστώς γίνεται ανυπόφορο για τις μάζες, τότε αυτές σπάνε τους φράχτες που τις χωρίζουν από τον πολιτικό στίβο, ανατρέπουν τους πατροπαράδοτους εκπροσώπους τους και, μ' αυτή τους την επέμβαση, δημιουργούν το ξεκίνημα για ένα καινούργιο καθεστώς. Αν αυτό είναι καλό ή κακό, ας το κρίνουν οι ηθικολόγοι. Όσο για μας, παίρνουμε τα γεγονότα όπως παρουσιάζονται, μέσα στο αντικειμενικό ξετύλιγμα. Η ιστορία της επανάστασης είναι για μας πριν απ' όλα η ιστόρηση της βίαιης εισβολής των μαζών στην περιοχή που ρυθμίζονται τα δικά τους πεπρωμένα.

Σε μια επαναστατημένη κοινωνία, οι τάξεις βρίσκονται σε διαπάλη. Είναι ωστόσο ολοφάνερο ότι οι μεταβολές που παρουσιάζονται, ανάμεσα στην αρχή και στο τέλος της επανάστασης, στις οικονομικές βάσεις της κοινωνίας και στην κοινωνική υπόσταση των τάξεων, δεν αρκούν καθόλου να εξηγήσουν την πορεία της ίδιας της επανάστασης, που μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα ρίχνει κάτω προαιώνιους θεσμούς, δημιουργεί καινούργιους για να τους ανατρέψει και πάλι. Η δυναμική των επαναστατικών γεγονότων καθορίζεται **άμεσα** από γοργές μεταλλαγές, έντονες και παθητικές, στην ψυχολογία των τάξεων που έχουν συγκροτηθεί πριν από την επανάσταση.

Πραγματικά, η κοινωνία δεν αλλάζει τους θεσμούς της ανάλογα με τις ανάγκες της, όπως ο τεχνίτης ανανεώνει τα εργαλεία του. Το αντίθετο: πρακτικά η κοινωνία θεωρεί τους θεσμούς που βαρύνουν πάνω της σαν κάτι θεμελιωμένο για πάντα. Για δεκαετίες, η αντιπολιτευτική κριτική δε χρησιμεύει παρά σαν ασφαλιστική δικλείδα στη δυσαρέσκεια των μαζών και είναι όρος για τη σταθερότητα του συστήματος: λ.χ. τέτοια είναι κατ' αρχή η αξία της σοσιαλδημοκρατικής κριτικής. Χρειάζονται περιστάσεις ολότελα εξαιρετικές, ανεξάρτητες από τη θέληση των ατόμων και των κομμάτων, για να απαλλαγούν οι δυσारेστημένοι από τα δεσμά του συντηρητικού πνεύματος και να οδηγηθούν οι μάζες στην εξέγερση.

Κατά συνέπεια, οι γοργές μεταβολές στη γνώμη και το θυμικό των μαζών, σε καιρό επανάστασης, δεν προέρχονται από την ευλυγισία και την ευκινησία της ανθρώπινης ψυχής, μα από το βαθύ συντηρητισμό της. Οι ιδέες και οι κοινωνικές σχέσεις βρίσκονται σε χρόνια καθυστέρηση απέναντι στις καινούργιες αντικειμενικές συνθήκες, ως τη στιγμή που σωριάζονται σαν σε κατακλυσμό, κι απ' αυτό προκύπτουν, σε καιρό επανάστασης, ανατινάγματα ιδεών και παθών που οι αστυνομικοί εγκέφαλοι τα φαντάζονται σαν έργα των «δημαγωγών».

Οι μάζες δεν ρίχνονται στην επανάσταση με ένα ολοέτοιμο σχέδιο κοινωνικής αλλαγής, μα με το στυφό αίσθημα ότι δεν μπορούν να υποφέρουν άλλο το παλιό καθεστώς. Μόνον ο διευθυντικός κύκλος της τάξης

τους κατέχει ένα πολιτικό πρόγραμμα, που χρειάζεται ωστόσο να επαληθευθεί από τα γεγονότα και να επιδοκιμαστεί από τις μάζες. Το ουσιαστικό πολιτικό προτσέσο μιας επανάστασης βρίσκεται ίσα-ίσα σε τούτο, ότι η τάξη αποχτάει συνείδηση των προβλημάτων που βάζει η κοινωνική κρίση, και ότι οι μάζες προσανατολίζονται ενεργά σύμφωνα με τη μέθοδο των διαδοχικών προσεγγίσεων. Οι διάφοροι σταθμοί του επαναστατικού προτσέσου, επισφραγισμένοι με την προβολή κομμάτων ολοένα και πιο ριζοσπαστικών, εκφράζουν τη σταθερά ενισχυμένη προώθηση των μαζών προς τα αριστερά, όσο αυτή η ορμή δεν σπάει πάνω σε αντικειμενικά εμπόδια. Τότε αρχίζει η αντίδραση: απογοήτευση μέσα σε ορισμένους κύκλους της επαναστατικής τάξης, πολλαπλασιασμός των αδιάφορων και, κατά συνέπεια, στερέωση των αντεπαναστατικών δυνάμεων. Αυτό είναι το σχήμα των παλιών επαναστάσεων.

Μονάχα με τη μελέτη των πολιτικών προτσέσων μέσα στις μάζες μπορεί να κατανοήσει κανείς το ρόλο των κομμάτων και των ηγετών που δε θέλουμε καθόλου να αγνοούμε. Αποτελούν στοιχείο αυτού του προτσέσου όχι αυτόνομο μα πολύ σημαντικό. Χωρίς διευθυντική οργάνωση η ενέργεια των μαζών θα διασκορπιζόταν όπως ο ατμός που δεν είναι κλεισμένος μέσα σ' ένα κύλινδρο με έμβολο. Ωστόσο η κίνηση δεν προέρχεται ούτε από τον κύλινδρο ούτε από το έμβολο, μα από τον ατμό.

Οι δυσκολίες που συναντάει κανείς στη μελέτη των μεταβολών στη συνείδηση των μαζών σε καιρό επανάστασης είναι ολοφάνερες. Οι καταπιεζόμενες τάξεις κάνουν ιστορία στα εργοστάσια, στους στρατώνες στους κάμπους και τους δρόμους. Όμως δεν έχουν καθόλου τη συνήθεια να σημειώνουν στο χαρτί αυτό που κάνουν. Οι περίοδοι όπου τα κοινωνικά πάθη φτάνουν στην υπέρτατη ένταση τους, αφήνουν γενικά ελάχιστο τόπο στη θεώρηση και στις περιγραφές. [...] Καλά ή κακά ένα επαναστατικό κόμμα βασίζει την τακτική του εκτιμώντας τις μεταβολές στη συνείδηση των μαζών. Η ιστορική διαδρομή του μπολσεβικισμού μαρτυράει πως μια τέτοια εκτίμηση, τουλάχιστον συνολικά, ήταν δυνατή.

Ωστόσο οι διεργασίες που γίνονται στη συνείδηση των μαζών δεν είναι ούτε αυτόνομες ούτε ανεξάρτητες. Όσο κι αν αυτό δεν αρέσει στους ιδεαλιστές και στους εκλεκτικούς, η συνείδηση καθορίζεται από τους γενικούς όρους της ύπαρξης. Μέσα στις ιστορικές περιστάσεις όπου διαμορφώθηκε η Ρωσία, με την οικονομία της, τις τάξεις της, την κρατική της εξουσία, μέσα στην επιρροή που ασκήθηκε πάνω της από τις ξένες δυνάμεις, πρέπει να περικλείονται οι πρωταρχές της Επανάστασης του Φλεβάρη και της αντικαταστάτριας της — της Επανάστασης του Οκτώβρη. Στο μέτρο όπου φαίνεται εξαιρετικά αινιγματικό πως μια καθυστερημένη χώρα έφερε πρώτη στην εξουσία το προλεταριάτο, είναι ανάγκη προηγούμενα να αναζητήσουμε το μίτο του αινίγματος στον ιδιότυπο χαρακτήρα αυτής της χώρας, δηλαδή σε κείνο που την ξεχωρίζει από τις άλλες χώρες.
[...]

Α. Τρότσκι

Για την επαναστατική κατάσταση [1]

Οι βασικοί όροι της επανάστασης συνίστανται σε τούτο, ότι το υπάρχον κοινωνικό καθεστώς βρίσκεται ανίκανο να λύσει θεμελιακά προβλήματα της ανάπτυξης του έθνους. Η επανάσταση γίνεται ωστόσο

δυνατή μόνο στην περίπτωση όπου στη σύνθεση της κοινωνίας βρίσκεται μια καινούργια τάξη ικανή να μπει επικεφαλής του έθνους για να λύσει τα προβλήματα που βάζει η ιστορία. Το προπαρασκευαστικό προτσές της επανάστασης συνίσταται σ' αυτό, ότι τα αντικειμενικά καθήκοντα τα συνυφασμένα με τις αντιφάσεις της οικονομίας και των τάξεων, ανοίγουν δρόμο μέσα στη συνείδηση των ζωντανών ανθρώπινων μαζών, μεταβάλλουν τις εκδηλώσεις τους και δημιουργούν καινούργιες σχέσεις πολιτικών δυνάμεων.

Οι ιθύνουσες τάξεις, σαν αποτέλεσμα της ολοφάνερης ανικανότητας τους να βγάλουν τη χώρα από το αδιέξοδο, χάνουν την αυτοπεποίθησή τους, τα παλιά κόμματα αποσυντίθενται, λυσσασμένη πάλη ξεσπάει ανάμεσα στις ομάδες και τις κλίκες, οι ελπίδες μεταφέρονται στο θαύμα ή στο θαυματουργό. Όλα αυτά αποτελούν έναν από τους πολιτικούς όρους της εξέγερσης, εξαιρετικά σημαντικό αν και παθητικό.

Μια μανιασμένη εχθρότητα απέναντι στην καθιερωμένη κοινωνική τάξη και η πρόθεση ν' αποτολμήσουν τις πιο ηρωικές προσπάθειες, να δώσουν θύματα, για να τραβήξουν τη χώρα στο δρόμο της ανόρθωσης - τέτοια είναι η καινούργια πολιτική συνείδηση της επαναστατικής τάξης που αποτελεί τον κύριο ενεργητικό όρο της εξέγερσης.

Τα δύο κύρια στρατόπεδα - οι μεγαλοϊδιοκτήτες και το προλεταριάτο - δεν αντιπροσωπεύουν ωστόσο, συνολικά, ολόκληρο το έθνος. Ανάμεσά τους παρεμβάλλονται πλατιά στρώματα της μικρομπουρζουαζίας, που παίρνουν όλα τα χρώματα του οικονομικοπολιτικού πρίσματος. Η δυσαρέσκεια των ενδιάμεσων στρωμάτων, η απογοήτευση τους από την πολιτική της ιθύνουσας τάξης, η ανυπομονησία τους και το ξεσκήκωμα τους, η διάθεσή τους να υποστηρίξουν την τολμηρά επαναστατική πρωτοβουλία του προλεταριάτου, αποτελούν τον τρίτο πολιτικό όρο της εξέγερσης, ως ένα μέρος παθητικό στο μέτρο που εξουδετερώνει τις κορυφές της μικρομπουρζουαζίας, ως ένα μέρος ενεργητικό στο μέτρο που σπρώχνει τις βάσεις της να παλέψουν άμεσα πλάι πλάι με τους εργάτες.

Η καθοριστική αμοιβαιότητα αυτών των όρων είναι φανερή: όσο πιο αποφασιστικά και με σιγουριά δρα το προλεταριάτο, τόσο πιο πολύ έχει τη δυνατότητα να παρασύρει τα ενδιάμεσα στρώματα, τόσο πιο πολύ απομονώνεται η κυρίαρχη τάξη και τόσο πιο πολύ εντείνεται η αποθάρρυνση στους κόλπους της. Κι αντίστροφα, το ξεχαρβάλωμα των ιθυνόντων φέρνει νερό στο μύλο της επαναστατικής τάξης.

Το προλεταριάτο δεν μπορεί, για την εξέγερση, να διαποτιστεί από την απαραίτητη σιγουριά στις ίδιες του τις δυνάμεις παρά μόνο στην περίπτωση που απλώνεται μπροστά του μια ξάστερη προοπτική, αν έχει τη δυνατότητα να επαληθεύσει ενεργά τις σχέσεις των δυνάμεων που αλλάζουν προς όφελος του, αν νοιώθει από πάνω του μια διεύθυνση διορατική, σταθερή και τολμηρή. Αυτό μας οδηγεί στον όρο, τελευταίο στην απαρίθμηση μα όχι και στη σπουδαιότητα του, της κατάκτησης της εξουσίας: στο επαναστατικό κόμμα σαν πρωτοπορία της τάξης σφιχτοδεμένη και ατσαλωμένη.

Χάρη σ' έναν ευνοϊκό συνδυασμό των ιστορικών συνθηκών, τόσο εσωτερικών όσο και διεθνών, το ρώσικο προλεταριάτο βρέθηκε νάχει επικεφαλής του ένα κόμμα εξαιρετικά προικισμένο με πολιτική ξαστεριά και επαναστατικό ατσάλωμα δίχως προηγούμενο: είναι αυτό μόνο που επέτρεψε σε μια νεαρή και ολιγάριθμη τάξη να επιτελέσει ιστορικό έργο ανήκουστης έκτασης. Γενικά όπως μαρτυράει η ιστορία - της Κομμούνας του Παρισιού, της γερμανικής και αυστριακής επανάστασης του 1918, των σοβιέτ της Ουγγαρίας και της Βαυαρίας, της ιταλικής επανάστασης του 1919, της γερμανικής κρίσης του 1923, της κινέζικης επανάστασης του 1925 - 1927, της ισπανικής του 1931 - ο πιο αδύνατος κρίκος στην αλυσίδα των αναγκαίων όρων στάθηκε ως τώρα ο κρίκος του κόμματος: το πιο δύσκολο πράγμα για την εργατική τάξη είναι να δημιουργήσει μια επαναστατική οργάνωση που να βρίσκεται στο ύψος των ιστορικών καθηκόντων της. Στις πιο παλιές και πιο πολιτισμένες χώρες, τεράστιες δυνάμεις δουλεύουν για να εξασθενήσουν και ν' αποσυνθέσουν την επαναστατική πρωτοπορία. Σημαντικό μέρος αυτής της εργασίας το βλέπουμε στην πάλη της σοσιαλδημοκρατίας εναντίον του «μπλανκισμού», ονομασία κάτω από την οποία φιγουράρει η επαναστατική ουσία του μαρξισμού.

Όσο πολυάριθμες κι αν υπήρξαν οι μεγάλες κοινωνικοπολιτικές κρίσεις τη σύμπτωση όλων των απαραίτητων όρων για μια προλεταριακή εξέγερση νικηφόρα και σταθερή δεν την απαντήσαμε ίσαμε τώρα στην ιστορία παρά μόνο μια φορά: τον Οκτώβρη του 1917 στη Ρωσία. Η επαναστατική κατάσταση δεν είναι αιώνια. Απ' όλους τους βασικούς όρους της εξέγερσης ο λιγότερος σταθερός είναι η ψυχική κατάσταση της μικρομπουρζουαζίας. Σε περίοδο εθνικών κρίσεων αυτή βαδίζει πίσω από την τάξη που όχι μόνο με το λόγο μα και με την πράξη της εμπνέει εμπιστοσύνη. Ικανή για παρορμητικά τινάγματα, ακόμα και για επαναστατικές μανίες, η μικρομπουρζουαζία δεν έχει αντίσταση, χάνει εύκολα το θάρρος της σε περίπτωση αποτυχίας, κι από τις φλογερές ελπίδες πέφτει στην απογοήτευση. Είναι αυτές ίσα - ίσα οι βίαιες και γοργές μεταλλαγές στην ψυχική της κατάσταση που δίνουν τόση αστάθεια σε κάθε επαναστατική κατάσταση. Αν το επαναστατικό κόμμα δεν είναι αρκετά αποφασιστικό για να μεταβάλλει έγκαιρα την προσδοκία και τις ελπίδες των λαϊκών μαζών σε επαναστατική δράση, τη θέση της πλημμυρίδας την παίρνει σε λίγο η αμπώτιδα: τα ενδιαμέσα στρώματα αποστρέφουν το βλέμμα τους από την επανάσταση και ζητάνε το σωτήρα τους στο αντίθετο στρατόπεδο. Όπως στη φουσκονεριά το προλεταριάτο παρασέρνει πίσω του τη μικρομπουρζουαζία, έτσι στη φυρονεριά η μικρομπουρζουαζία παρασέρνει πίσω της σημαντικά στρώματα του προλεταριάτου. Τέτοια είναι η διαλεκτική των κομμουνιστικών και φασιστικών κυμάτων στην πολιτική εξέλιξη της μεταπολεμικής Ευρώπης.

[1] Από την «Ιστορία της Ρώσικης επανάστασης» τ. ιι Λ. Τρότσκι «Εκδόσεις Αλλαγής» σελ. 452 - 454

Λένιν

Η Πρωτομαγιά του επαναστατικού προλεταριάτου [2]

[...] Η φετινή απεργία της πρωτομαγιάς, όπως και μια σειρά απεργίες που έγιναν τον τελευταίο ενάμισι χρόνο στη Ρωσία, έχει επαναστατικό χαρακτήρα σε διάκριση όχι μόνο από τις συνηθισμένες οικονομικές απεργίες, μα και από τις επιδεικτικές απεργίες και από εκείνες τις πολιτικές απεργίες που πρόβαλαν διεκδικήσεις για συνταγματικές μεταρρυθμίσεις, όπως λόγου χάρη, η τελευταία βέλγικη απεργία. Την ιδιομορφία αυτή των ρωσικών απεργιών, που προκαθορίζεται ολοκληρωτικά από την επαναστατική κατάσταση της Ρωσίας, δεν μπορούν με κανένα τρόπο να την καταλάβουν οι άνθρωποι που έχουν καταντήσει αιχμάλωτοι των φιλελεύθερων κοσμοθεωριών και που ξέμαθαν να βλέπουν τα πράγματα από την επαναστατική σκοπιά. Η περίοδος της αντεπανάστασης και των αποχαλινωμένων τάσεων αποστασίας, μας άφησε πάρα πολλούς τέτοιους ανθρώπους ανάμεσα και σε κείνους που θέλουν να λέγονται σοσιαλδημοκράτες.

Η Ρωσία ζει μια επαναστατική κατάσταση, γιατί η καταπίεση της τεράστιας πλειοψηφίας του πληθυσμού, όχι μόνο του προλεταριάτου, μα και των εννιά δεκάτων των μικροπαραγωγών, ιδιαίτερα των αγροτών, οξύνθηκε στον ανώτατο βαθμό, και μάλιστα η οξυμένη αυτή καταπίεση, οι λιμοί, η φτώχεια, η ανομία ο

χλευασμός σε βάρος του λαού βρίσκονται σε κατάφωρη αναντιστοιχία και με την κατάσταση των παραγωγικών δυνάμεων της Ρωσίας και με το βαθμό της συνειδητότητας και της απαιτητικότητας των μαζών, που τις έχει αφυπνίσει η επανάσταση του πέντε και με την κατάσταση που υπάρχει σε όλες τις γειτονικές, όχι μόνο τις ευρωπαϊκές, μα και τις ασιατικές χώρες.

Μα αυτό δεν είναι ακόμη αρκετό. Μόνο η καταπίεση, όσο μεγάλη και αν είναι, δεν δημιουργεί πάντα επαναστατική κατάσταση στη χώρα. Τις περισσότερες φορές για την επανάσταση δεν αρκεί μόνο οι κάτω να μη θέλουν να ζουν όπως προηγούμενα. Για την επανάσταση χρειάζεται ακόμη οι πάνω να μην μπορούν να διαφεντεύουν και να κυβερνούν όπως προηγούμενα. Αυτό ακριβώς βλέπουμε τώρα στη Ρωσία. Η πολιτική κρίση ωριμάζει μπροστά στα μάτια όλων. Η αστική τάξη έκανε όλα όσα περνούσαν από το χέρι της για να υποστηρίξει την αντεπανάσταση και να εξασφαλίσει πάνω σ' αυτήν την αντεπαναστατική βάση μια «ειρηνική εξέλιξη». Η αστική τάξη έδινε στους δήμους και στους τσιφλικάδες όσα χρήματα ήθελαν, η αστική τάξη έβριζε την επανάσταση και την αποκήρυσσε, η αστική τάξη έγλυφε τις μπότες του Πουρισκέβιτς και το κνούτο του Μάρκοφ του 2ου, μετατρέπονταν σε λακέ τους, η αστική τάξη δημιουργούσε θεωρίες «ευρωπαϊκά» θεμελιωμένες, που κατασπίλωναν τη «διανοουμενίστικη» τάχα επανάσταση του πέντε, την αποκαλούσαν αμαρτωλή, εγκληματική, αντικρατική και τα λοιπά και τα λοιπά.

Και παρ' όλες αυτές τις θυσίες του πορτοφολιού της, της τιμής και της συνείδησής της, η αστική τάξη, από τους καντέτους ως τους οχτωβριστές αναγνωρίζει η ίδια ότι η απολυταρχία και οι τσιφλικάδες δεν μπόρεσαν να εξασφαλίσουν την «ειρηνική εξέλιξη», δεν μπόρεσαν να εξασφαλίσουν τις στοιχειώδεις συνθήκες «τάξης» και «νομιμότητας», που χωρίς αυτές δεν μπορεί να ζει στον 20ο αιώνα μια καπιταλιστική χώρα, πάλι στη Γερμανία και στη νέα Κίνα.

Η πολιτική κρίση πανεθνικής κλίμακας στη Ρωσία είναι ολοφάνερη και η κρίση αυτή είναι τέτοια που θίγει ακριβώς τις βάσεις της κρατικής οργάνωσης και όχι ορισμένες πλευρές της, θίγει τα θεμέλια του οικοδομήματος και όχι τη μια ή την άλλη πτέρυγα, όχι το ένα ή το άλλο πάτωμα. Και όσο κι' αν φλυαρούν οι φιλελεύθεροι και οι λικβινταριστές μας πάνω στο θέμα ότι «έχουμε δόξα τω θεώ σύνταγμα» και ότι στην ημερήσια διάταξη βρίσκονται αυτές ή εκείνες οι πολιτικές μεταρρυθμίσεις (μόνο άνθρωποι με πολύ περιορισμένη αντίληψη δεν καταλαβαίνουν τη στενή σύνδεση της πρώτης θέσης με τη δεύτερη), όσο το ρεφορμιστικό νεράκι κι' αν κύλησε, το ζήτημα παραμένει σε τέτοιο σημείο, που κανένας λικβινταριστής, κανένας φιλελεύθερος δεν μπορεί να υποδείξει μια ρεφορμιστική διέξοδο από το σημείο αυτό.

Και η κατάσταση των λαϊκών μαζών στη Ρωσία και η χειροτέρευση της θέσης τους με τη νέα αγροτική πολιτική (απ' όπου σαν από τελευταία σανίδα σωτηρίας αναγκάστηκαν να πιαστούν οι φεουδάρχες - τσιφλικάδες) και οι διεθνείς συνθήκες και ο χαρακτήρας της γενικής πολιτικής κρίσης που δημιουργήθηκε στη χώρα μας - να το σύνολο των αντικειμενικών όρων που κάνουν την κατάσταση της Ρωσίας επαναστατική, εξ αιτίας του γεγονότος ότι τα προβλήματα της αστικής επανάστασης είναι αδύνατο να λυθούν με τον τωρινό δρόμο και με τα τωρινά μέσα (που διαθέτουν κυβέρνηση και εκμεταλλεύτριες τάξεις).

Αυτή είναι η κοινωνική, οικονομική και πολιτική βάση, αυτός είναι ο συσχετισμός των τάξεων στη Ρωσία, που προκάλεσε τις ιδιόμορφες απεργίες στη χώρα μας, και που είναι αδύνατο να γίνουν στη σημερινή Ευρώπη, όπου οι κάθε λογής αποστάτες θέλουν να μιμηθούν το παράδειγμα όχι των χθεσινών αστικών επαναστάσεων (με τις αναλαμπές της αυριανής προλεταριακής επανάστασης), αλλά της σημερινής «συνταγματικής» κατάστασης. Ούτε η καταπίεση των κάτω, ούτε η κρίση των πάνω δεν θα προκαλέσουν ακόμη την επανάσταση, - θα προκαλέσουν μονάχα το σάπισμα της χώρας - αν δεν υπάρχει σ' αυτή τη χώρα επαναστατική τάξη ικανή να μετατρέψει την παθητική κατάσταση της καταπίεσης σε δραστήρια κατάσταση αγανάκτησης και εξέγερσης.

Αυτόν ακριβώς το ρόλο της πραγματικά πρωτοπόρας τάξης, της τάξης που ξεσηκώνει πραγματικά τις μάζες στην επανάσταση και που μπορεί να σώσει τη Ρωσία από το σάπισμα, παίζει το βιομηχανικό προλεταριάτο. Αυτό το καθήκον πραγματοποιεί με τις επαναστατικές του απεργίες. Οι απεργίες αυτές,

που τις μισούν οι φιλελεύθεροι και δεν τις καταλαβαίνουν οι λικβινταριστές, είναι (για να μιλήσουμε με τα λόγια της απόφασης του ΣΔΕΚΡ που πάρθηκε το Φλεβάρη) «ένα από τα πιο δραστικά μέσα υπερνίκησης της απάθειας, της απόγνωσης και της διασποράς του αγροτικού προλεταριάτου και της αγροτιάς, της προσέλευσης της σε όσο το δυνατό πιο ομόφωνες, ταυτόχρονες και πλατιές επαναστατικές εξορμήσεις».

Η εργατική τάξη προσελκύει στις επαναστατικές εξορμήσεις τις μάζες των εργαζομένων και των εκμεταλλευομένων, που στερήθηκαν τα στοιχειώδη δικαιώματα και οδηγήθηκαν σε κατάσταση απόγνωσης. Η εργατική τάξη τους διδάσκει την επαναστατική πάλη, τους διαπαιδαγωγεί για την επαναστατική δράση, τους εξηγεί που και σε τι βρίσκεται η διέξοδος και η σωτηρία. Η εργατική τάξη τους διδάσκει όχι με λόγια, αλλά με έργα, με το παράδειγμα και μάλιστα όχι με το παράδειγμα των τυχοδιωκτισμών ξεχωριστών ηρώων, αλλά με το παράδειγμα της μαζικής επαναστατικής εξόρμησης που συνδυάζει τις πολιτικές και τις οικονομικές διεκδικήσεις. [...]

[2] Λένιν, Άπαντα, τ. 23, σ. 300- 303, Ιούνιος 1913

Λένιν

Η χρεοκοπία της II Διεθνούς [3]

[...] Για έναν μαρξιστή δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η επανάσταση είναι αδύνατο να γίνει χωρίς επαναστατική κατάσταση, μα κάθε επαναστατική κατάσταση δεν οδηγεί σε επανάσταση. Ποια είναι, μιλώντας γενικά τα γνωρίσματα μιας επαναστατικής κατάστασης; Ασφαλώς δεν θα πέσουμε έξω, αν υποδείξουμε τρία βασικά γνωρίσματα, τα παρακάτω: 1) Η αδυναμία των κυρίαρχων τάξεων να διατηρήσουν σε αναλλοίωτη μορφή την κυριαρχία τους, η μια είτε η άλλη κρίση «κορυφών», η κρίση της πολιτικής της κυρίαρχης τάξης που δημιουργεί ρωγμή, απ' όπου εισχωρεί η δυσαρέσκεια και ο αναβρασμός των καταπιεζόμενων τάξεων. Συνήθως, για να ξεσπάσει η επανάσταση δεν είναι αρκετό «τα κάτω στρώματα να μην θέλουν», μα χρειάζεται ακόμη και «οι κορυφές να μην μπορούν» να ζήσουν όπως παλιά. 2) Επιδείνωση, μεγαλύτερη από τη συνηθισμένη, της ανέχειας και της αθλιότητας των καταπιεζόμενων τάξεων. 3) Σημαντικό ανέβασμα για τους παραπάνω λόγους της δραστηριότητας των μαζών, που σε «ειρηνική» εποχή αφήνουν να τις ληστεύουν ήσυχα, ενώ σε καιρούς θύελλας τραβιούνται τόσο απ' όλες τις συνθήκες της κρίσης, όσο και από τις ίδιες τις «κορυφές», σε αυτοτελή ιστορική δράση.

Χωρίς αυτές τις αντικειμενικές αλλαγές, που δεν εξαρτώνται ούτε και από τη θέληση ορισμένων χωριστών ομάδων και κομμάτων, αλλά ούτε και από τη θέληση ορισμένων χωριστών τάξεων, η επανάσταση, κατά γενικό κανόνα, δεν μπορεί να γίνει. Το σύνολο αυτών των αντικειμενικών αλλαγών είναι εκείνο που ονομάζεται επαναστατική κατάσταση. Τέτοια κατάσταση υπήρχε το 1905 στη Ρωσία και σ' όλες τις εποχές των επαναστάσεων στη δύση• τέτοια όμως κατάσταση υπήρχε και στα 1860- 1870 στη Γερμανία και στην περίοδο 1859- 1861 και 1879- 1880 στη Ρωσία, αν και σ' αυτές τις περιπτώσεις δεν έγινε καμιά επανάσταση. Γιατί; Γιατί δεν γεννά κάθε επαναστατική κατάσταση επανάσταση, αλλά μόνο μια τέτοια κατάσταση, όπου οι αντικειμενικές αλλαγές, που απαριθμήσαμε, συνενώνονται με τις

υποκειμενικές αλλαγές και συγκεκριμένα: με την ικανότητα της επαναστατικής τάξης να αναλάβει επαναστατική μαζική δράση, αρκετά ισχυρή, ώστε να τσακίσει (ή να εξασθενίσει σημαντικά) την παλιά κυβέρνηση που ποτέ, ακόμη και σε εποχή κρίσεων, δεν «πέφτει», αν δεν τη «ρίξουν».

Αυτές είναι οι μαρξιστικές απόψεις για την επανάσταση, που αμέτρητες φορές έχουν αναπτυχθεί και αναγνωριστεί σαν αναμφισβήτητες σ' όλους τους μαρξιστές και που για μας, τους Ρώσους, επιβεβαιώθηκαν πολύ συγκεκριμένα από την πείρα του 1905. Και προβάλλει το ερώτημα, τι πρόβλεπε απ' αυτή την άποψη η διακήρυξη της Βασιλείας του 1912 και τι έγινε το 1914- 1915;

Πρόβλεπε μια επαναστατική κατάσταση, που περιγράφεται σύντομα με τη διατύπωση «οικονομική και πολιτική κρίση». Είχαμε άραγε τέτοια κατάσταση; Δεν χωράει αμφιβολία ότι είχαμε. Ο σοσιαλσωβινιστής Λέντς (που υπερασπίζει το σωβινισμό πιο ανοιχτά, πιο ειλικρινά, πιο τίμια, από τους υποκριτές Κούνοφ, Κάουτσκι, Πλεχάνωφ και Σια) υποστήριξε μάλιστα ότι «ζούμε μια ιδιόμορφη επανάσταση» (σελ. 6 της προσούρας του «Η γερμανική σοσιαλδημοκρατία και ο πόλεμος», Βερολίνο, 1915). Η πολιτική κρίση είναι πραγματικότητα: καμιά κυβέρνηση δεν είναι σίγουρη για την επαύριον, καμιά κυβέρνηση δεν είναι απαλλαγμένη από τον κίνδυνο δημοσιονομικής χρεοκοπίας, από τον κίνδυνο απώλειας εδαφών, από τον κίνδυνο να την διώξουν από τη δική της χώρα (όπως έδιωξαν την κυβέρνηση του Βελγίου). Όλες οι κυβερνήσεις ζουν πάνω σε ηφαίστειο, όλες κάνουν οι ίδιες έκκληση στην αυτενέργεια και τον ηρωισμό των μαζών. Ολόκληρο το πολιτικό καθεστώς της Ευρώπης έχει κλονιστεί και κανένας ασφαλώς δεν θα αρνηθεί ότι μπήκαμε (και μπαίνουμε όλο και πιο βαθιά —τα γράφω αυτά την ημέρα της κήρυξης του πολέμου από μέρους της Ιταλίας) σε εποχή πολύ μεγάλων πολιτικών κλονισμών.

Αν ο Κάουτσκι, δυο μήνες ύστερα από την κήρυξη του πολέμου, έγραφε (στις 2 του Οχτώβρη 1914 στη « Neue Zeit») ότι «ποτέ η κυβέρνηση δεν είναι τόσο ισχυρή, ποτέ τα κόμματα δεν είναι τόσο αδύνατα, όσο στις αρχές του πολέμου», αυτό είναι δείγμα πλαστογράφησης της ιστορικής επιστήμης από τον Κάουτσκι προς όφελος των διάφορων Ζύντεκουμ και άλλων ομορτοουνιστών. Ποτέ η κυβέρνηση δεν έχει τόση ανάγκη από τη συμφωνία όλων των κομμάτων των κυρίαρχων τάξεων και από την «ειρηνική» υποταγή των καταπιεζομένων τάξεων σ' αυτή την κυριαρχία, όσο τον καιρό του πολέμου. Αυτό είναι το πρώτο. Και, δεύτερο, αν «στις αρχές του πολέμου», ιδιαίτερα σε μια χώρα που περιμένει γρήγορη νίκη, η κυβέρνηση φαίνεται παντοδύναμη, κανένας ποτέ και πουθενά στον κόσμο δεν σύνδεσε την αναμονή μιας επαναστατικής κατάστασης αποκλειστικά με τη στιγμή της «έναρξης» του πολέμου και πολύ περισσότερο δεν ταύτισε το «φαινομενικό» με την πραγματικότητα.

Ότι ο ευρωπαϊκός πόλεμος θα είναι ασύγκριτα πιο σκληρός από τους άλλους, αυτό όλος ο κόσμος το ήξερε, το έβλεπε και το αναγνώριζε. Η πείρα του πολέμου το επιβεβαιώνει όλο και περισσότερο. Ο πόλεμος επεκτείνεται. Τα πολιτικά θεμέλια της Ευρώπης κλονίζονται όλο και περισσότερο. Τα βάσανα των μαζών είναι τρομερά και οι προσπάθειες των κυβερνήσεων, της αστικής τάξης και των ομορτοουνιστών ν' αποσιωπήσουν αυτά τα βάσανα ναυαγούν όλο και πιο συχνά. Τα κέρδη ορισμένων ομάδων καπιταλιστών από τον πόλεμο είναι πρωτάκουστα, τόσο μεγάλα που προκαλούν σκάνδαλο. Η όξυνση των αντιθέσεων είναι τεράστια. Ο υπόκωφος αναβρασμός των μαζών, ο αόριστος πόθος των καταπιεσμένων και καθυστερημένων στρωμάτων για μια δίκαιη («δημοκρατική») ειρήνη, το μωρμωρητό που αρχίζει στα «κάτω στρώματα» – όλα αυτά είναι πραγματικότητα. Κι' όσο περισσότερο παρατείνεται και οξύνεται ο πόλεμος, τόσο περισσότερο οι ίδιες οι κυβερνήσεις αναπτύσσουν και θα αναπτύξουν τη δραστηριότητα των μαζών, καλώντας τις να εντείνουν τις δυνάμεις τους πάνω από το κανονικό και να δείξουν αυτοθυσία. Η πείρα του πολέμου, όπως και η πείρα κάθε κρίσης στην ιστορία, κάθε μεγάλης συμφοράς και κάθε στροφής στη ζωή του ανθρώπου, αποβλακώνει ορισμένους και τους κάνει να λυγίζουν, σε αντάλλαγμα όμως διαφωτίζει και ατσαλώνει άλλους και η ιστορία όλου του κόσμου δείχνει γενικά ότι ο αριθμός και η δύναμη αυτών των τελευταίων είναι – εκτός από μερικές σπάνιες περιπτώσεις παρακμής και καταστροφής του ενός ή του άλλου κράτους – μεγαλύτερα από τον αριθμό και τη δύναμη των πρώτων.

Η σύναψη ειρήνης όχι μόνο δεν μπορεί να σταματήσει «μονομιάς» όλες αυτές τις συμφορές και όλη αυτή την όξυνση των αντιθέσεων, αλλά, αντίθετα, από πολλές απόψεις θα κάνει τις συμφορές αυτές ακόμη πιο αισθητές και ιδιαίτερα ανάγλυφες για τις πιο καθυστερημένες μάζες του πληθυσμού.

Με δύο λόγια, στις περισσότερες προηγμένες χώρες και στις περισσότερες μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης έχουμε επαναστατική κατάσταση. Από την άποψη αυτή η πρόβλεψη της διακήρυξης της Βασιλείας δικαιώθηκε πέρα για πέρα. Να αρνείται κανείς αυτή την αλήθεια άμεσα ή έμμεσα ή να την αποσιωπά, όπως κάνουν ο Κουνόφ, ο Πλεχάνοφ, ο Κάουτσκι και Σια, σημαίνει ότι λέει τη μεγαλύτερη αναλήθεια, ότι εξαπατά την εργατική τάξη και εξυπηρετεί την αστική τάξη. Στη «Σοσιάλ-Ντεμοκράτ» (αρ. φύλ. 34, 40 και 41) παραθέσαμε στοιχεία τα οποία δείχνουν ότι οι άνθρωποι που φοβούνται την επανάσταση, οι χριστιανοί παπάδες - μικροαστοί, τα γενικά επιτελεία, οι εφημερίδες των εκατομμυριούχων είναι αναγκασμένοι να διαπιστώσουν τα συμπτώματα μιας επαναστατικής κατάστασης στην Ευρώπη.

Θα διαρκέσει άραγε πολύ αυτή η κατάσταση και θα οξυνθεί ακόμη περισσότερο; Θα οδηγήσει άραγε σε επανάσταση; Αυτό δεν το ξέρουμε και κανένας δεν μπορεί να το ξέρει. Αυτό θα το δείξει μόνο η πείρα της ανάπτυξης των επαναστατικών διαθέσεων και του περάσματος της πρωτοπόρας τάξης, του προλεταριάτου, σε επαναστατική δράση. Εδώ δεν μπορεί να γίνει συζήτηση ούτε γενικά για «αυταπάτες», ούτε για διάψευση των αυταπατών, γιατί κανένας σοσιαλιστής ποτέ και πουθενά δεν εγγυήθηκε ότι ο σημερινός ακριβώς πόλεμος (και όχι ο επόμενος), η σημερινή ακριβώς επαναστατική κατάσταση (και όχι η αυριανή) θα γεννήσει την επανάσταση. Εδώ πρόκειται για την πιο αναμφισβήτητη και την πιο βασική υποχρέωση όλων των σοσιαλιστών: η υποχρέωση τους ν' αποκαλύπτουν μπροστά στις μάζες την ύπαρξη επαναστατικής κατάστασης, να εξηγούν το πλάτος και το βάθος της, να ξυπνούν την επαναστατική συνείδηση και την επαναστατική αποφασιστικότητα του προλεταριάτου, να το βοηθούν να περνάει σε επαναστατική δράση και να ιδρύουν τις οργανώσεις που θα δρουν προς αυτή την κατεύθυνση, οργανώσεις που να ανταποκρίνονται στην επαναστατική κατάσταση.

Ποτέ κανένας υπεύθυνος σοσιαλιστής με επιρροή δεν τόλμησε να αμφισβητήσει ότι αυτή ακριβώς είναι η υποχρέωση των σοσιαλιστικών κομμάτων και η διακήρυξη της Βασιλείας, χωρίς να διαδίδει και χωρίς να τρέφει ούτε την ελάχιστη «αυταπάτη» μιλάει γι αυτήν ακριβώς την υποχρέωση των σοσιαλιστών: να ξυπνούν, να «τραντάζουν» το λαό (και όχι να τον αποκοιμίζουν με το σωβινισμό, όπως κάνουν ο Πλεχάνοφ, ο Αξερλοντ και ο Κάουτσκι) «να επωφελούνται» από την κρίση για «επιταχύνουν» την κατάρρευση του καπιταλισμού, να έχουν οδηγό τους τα παραδείγματα της Κομμούνας και του Οχτώβρη - Δεκέμβρη του 1905. Η μη εκπλήρωση αυτής της υποχρέωσης από τα σύγχρονα κόμματα είναι προδοσία από μέρους τους, ισοδυναμεί με τον πολιτικό θάνατο τους, με την απάρνηση του ρόλου τους, με το πέρασμά τους με το μέρος της αστικής τάξης.

[3] Λένιν, Άπαντα, τόμος 26, σ. 220-224

«Ο βασικός νόμος της επανάστασης» [4]

Ο βασικός νόμος της επανάστασης που τον επιβεβαίωσαν όλες οι επαναστάσεις και ειδικά οι τρεις ρώσικες επαναστάσεις του 21ου αιώνα, συνίσταται στο εξής: για την επανάσταση δεν είναι αρκετό να κατανοήσουν οι εκμεταλλεζόμενες και καταπιεσμένες μάζες πως είναι αδύνατο να ζουν με το παλιό τρόπο και να απαιτούν αλλαγή, για την επανάσταση είναι απαραίτητο οι εκμεταλλευτές να μη μπορούν να ζουν και να κυβερνούν με τον παλιό τρόπο, μόνο τότε μπορεί να νικήσει η επανάσταση. Η αλήθεια αυτή εκφράζεται διαφορετικά με τα λόγια: η επανάσταση είναι αδύνατη χωρίς μια πανεθνική κρίση (που να θίγει και τους εκμεταλλεζόμενους και τους εκμεταλλευτές). Επομένως για την επανάσταση πρέπει, πρώτο, να πετύχουμε ώστε η πλειοψηφία των εργατών (ή πάντως η πλειοψηφία των συνειδητών, των σκεπτόμενων και των πολιτικά δραστήριων εργατών) να καταλάβει πέρα για πέρα την ανάγκη της επανάστασης και να είναι έτοιμη να βαδίσει στο θάνατο για αυτή, δεύτερο, πρέπει οι άρχουσες τάξεις να περνούν κυβερνητική κρίση που τραβά στην πολιτική ακόμη και τις πιο καθυστερημένες μάζες (το γνώρισμα κάθε πραγματικής επανάστασης είναι ότι γρήγορα δεκαπλασιάζεται ή ακόμη και εκατονταπλασιάζεται ο αριθμός των ικανών για πολιτικό αγώνα εκπροσώπων της εργαζόμενης και καταπιεζόμενης μάζας που ως τότε ήταν απαθής), εξασθενεί την κυβέρνηση και κάνει δυνατή για τους επαναστάτες τη γρήγορη ανατροπή της.

[4] Λένιν, «Ο “Αριστερισμός”, παιδική αρρώστια του κομμουνισμού», Άπαντα τ. 41 σελ. 69-70

Συνεχίζεται...